

В І Д Г У К

офіційного опонента на кандидатську дисертацію

Ульянкової Тетяни Юрївни

«ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТНОСТІ ЯК ВЛАСТИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ»

за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Процеси суспільно-політичних і соціокультурних перетворень, які відбуваються сьогодні в українському суспільстві, супроводжуються суттєвими змінами в змісті та формах соціальної взаємодії. Все це призводить до зростання конфліктогенності суспільства. За таких умов конфлікт перетворюється на норму соціальної взаємодії, досить часто стає суттєвим аспектом життєдіяльності кожної особистості, організації та суспільства в цілому. Питання нормалізації конфліктності особистості лежить у площині її соціалізації, що відбувається як зростання в поведінковому репертуарі частки соціально і морально прийнятних форм реагування на конфліктогени, посилення конструктивної складової, переходу від слабо контрольованих форм конфліктної поведінки до конфліктно компетентної. Конфліктність зазвичай розглядається як різнорівневе та інтегральне утворення, що зумовлене певними особистісними властивостями, але разом з цим недостатньо представлена інформація про структурні компоненти конфліктності, її індивідуально-психологічну специфіку і своєрідність проявів.

Враховуючи усе сказане вище, тема запропонованого дослідження є надзвичайно цікавою, відповідає актуальним теоретичним і практичним запитам загальної психології. Дослідження є логічно спланованим, добре структурованим з огляду на багатоплановість об'єкту та предмету. Чітко визначені мета та завдання дослідження, що дозволило спланувати і провести його на належному науковому рівні, забезпечити надійність та достовірність отриманих результатів.

Перший розділ дисертації присвячений теоретико-методологічним засадам дослідження індивідуально-психологічних особливостей конфліктності як властивості особистості. Встановлено, що конфліктність (диспозиція) – це властивість, котра характеризується такою психічною активністю людини, емоціями, думками, мисленням, намірами, установками тощо, котрі спонукають особистість до конфліктної поведінки, зовнішньої, фізичної активності людини. Конфліктність – це вибіркова спрямованість особистості на поведінку, котра відповідає конфліктним переживанням, когніціям, задуму, намірам, установкам.

Поряд з поняттям «конфліктність особистості» дисертантка дає визначення: «конфліктна особистість», «конфліктогенна особистість», «конфліктний потенціал особистості», «конфліктна поведінка», «схильність до конфліктної поведінки», «конфліктна ситуація».

У рецензованій роботі *вперше* конфліктність розглядається як складна багаторівнева властивість особистості в контексті континуально-ієрархічного підходу, котрий був розроблений О. П. Санніковою; в структурі конфліктності виокремлюються ознаки формально-динамічного рівня, котрий охоплює потребу в конфліктності, ініціативність, широту, легкість виникнення конфліктності, усталеність (стійкість), виразність проявів конфліктності; якісного рівня, що характеризується емоційним, когнітивним, конативним, контрольно-регулятивним компонентами конфліктності; змістові, що презентовані установчим компонентом (стор. 45).

У результаті пошуку властивостей особистості, що супроводжують прояви конфліктності, теоретично встановлено, що ця властивість пов'язана з такими характеристиками індивідуальності як агресивність, тривожність, ворожість та схильність до ризику (ризикованість), з комунікативними рисами особистості: толерантність, емпатія, з рисами особистості, що приймають участь у процесах регуляції: конфліктостійкість, асертивність, впевненість у собі, з підозрілістю, напруженістю, фрустрованістю, емоційною нестійкістю, домінантністю, низьким самоконтролем,

радикалізмом (стор. 55).

У другому розділі дисертації ґрунтовно прописано етапи та процедура емпіричного дослідження. Надані результати розробки та апробації оригінальних методик, що діагностують показники формально-динамічного та якісного рівнів структури конфліктності: «Експрес-діагностика показників конфліктності» (ЕДКО), «Експрес-діагностика суб'єктивного ставлення до конфлікту» (ЕДІСС), «Диференціальна діагностика схильності до конфліктності» (ДИДКО). Психодіагностичний інструментарій дисертаційної роботи відповідає її задуму і науковим завданням. Висновки до другого розділу є правомірними та цілком логічними.

У третьому розділі дисертації «Результати емпіричного дослідження індивідуально-психологічних особливостей конфліктності» подано досить велику кількість експериментального матеріалу, здійснено аналіз емпіричних даних та їх інтерпретацію: презентовано емпіричні дані, котрі розкривають характер взаємозв'язків конфліктності з широким спектром властивостей особистості, що закономірно пов'язані з конфліктністю та супроводжують її прояви; викладено результати групування показників, що вивчаються, методом факторного аналізу; наведено результати пошуку індивідуально-психологічних особливостей конфліктності представників різних її типів; описані психологічні портрети конкретних особистостей з виразними типами конфліктності.

Проведений кореляційний аналіз надав можливість встановити наявність чисельних зв'язків між показниками конфліктності й обраним у дослідженні спектром рис особистості, що супроводжують її прояви.

Використання якісного аналізу (метод «асів») дозволило виявити типи конфліктності особистості: полімодальний (із максимальними і мінімальними значеннями усіх компонентів якісного рівня) та мономодальний тип (домінування одного з якісних компонентів); завдяки методу «профілів» вивчені індивідуально-психологічні особливості особистості представників виявлених типів.

Загалом слід зазначити, що текст дисертації чітко структурований, об'єднаний цілісною концепцією, яка теоретично, методологічно та практично обґрунтована. Кожний розділ дисертації завершують висновками, які логічно резюмують поданий в них матеріал. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, базується на змістовному теоретичному та практичному аналізі проблеми, визначених теоретико-методологічних засадах для її розв'язання, адекватності застосованих методів і методик дослідження, їх відповідності завданням дослідження, сучасному апарату статистичної обробки даних, ретельному та послідовному аналізу отриманих результатів.

Висновки в цілому свідчать про реалізацію поставлених завдань і досягнення мети дисертаційного дослідження, бачення автором перспектив подальшої розробки проблеми.

Результати дисертаційного дослідження повністю викладені у наукових працях, що мають значну цінність для психологічної науки та практики. В цілому можна дійти висновку, що дисертаційне дослідження Ульянової Тетяни Юріївни має всі основні науково визначаючі ознаки і складові.

Оцінюючи позитивно проведене дисертаційне дослідження, можна зробити деякі зауваження та побажання:

1. У розділі I ви ретельно розглядали ознаки лише формально-динамічного та якісного рівнів структури конфліктності, хоча окреслили і змістово-особистісний та імперативний. Чим це можна пояснити?
2. У дисертаційній роботі виокремлено лише 4 типи конфліктності та надана їх психологічна характеристика. Виникає питання, чому Ви зосередились саме на цих типах і чи існують інші типи конфліктності? І побажання стосовно вивчених Вами типів конфліктності. На наш погляд, бажано було б більший акцент зробити на характерних, специфічних для представників кожного типу конфліктності, що диференціюють їх відмінності.
3. Бажано було б надати емпіричні результати стосовно статевих та вікових особливостей конфліктності.

4. Текст дисертації потребує редакції щодо стилістичних помилок та русизмів.

Однак висловлені зауваження та побажання аж ніяк не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, яка є завершеним, самостійним дослідженням та містить нові науково обґрунтовані результати.

Автореферат та перелік публікацій повністю відповідають основним результатам аналізу, отриманим узагальненням і висновкам, що наявні у змісті дисертації.

Вважаємо, що дисертація на тему «Індивідуально-психологічні особливості конфліктності як властивості особистості» відповідає всім вимогам до кваліфікаційних робіт такого рівня, а його авторка, Ульянова Тетяна Юріївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,
завідувач кафедри загальної
та практичної психології
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету, доцент

I. С. Мазоха

Гідніше Мазохи І.С. завідувачу
кафедри загальної психології *Т.М. Омельченко*

